

8. Татенко В. Соціальна психологія впливу : [монографія] / В. Татенко – К. : Міленіум, 2008. – 216 с.
9. Erikson Erich H. Childhood and Society / Erich H. Erikson. – New York, Norton, 1963. – 445 p.
10. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни / К.А. Абульханова-Славская. – М. : Мысль, 1991. – 299 с.
11. Васютинський В. Психологічні виміри спільноти : [монографія] / В. Васютинський. – К. : Золоті ворота, 2010. – 120 с.
12. Кікінежді О.М. Гендерна ідентичність в онтогенезі особистості : [монографія] / О.М. Кікінежді. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 400 с.
13. Роменець В.А. Вчинок і постання канонічної психології / В.А. Роменець // Людина. Суб'єкт. Вчинок: Філософсько-психологічні студії / за заг. ред. В.О. Татенка. – К. : Либідь, 2006. – С. 11–37.
14. Рубинштейн С.Л. Бытие и сознание / С.Л. Рубинштейн. – М. : Издательство АН СССР. – 1957. – 328 с.
15. Выготский Л.С. Собрание сочинений : в 6 т. / Л.С. Выготский ; под ред. А.Р. Лурия, М.Г. Ярошевского. – М. : Педагогика, 1982. – Т. 1. – 1982. – 488 с.
16. Боришевський М.Й. Дорога до себе: від основ суб'єктності до вершин духовності : [монографія] / М.Й. Боришевський. – К. : Академвидав, 2010. – 416 с.
17. Блинова О.Є. Соціальні стереотипи та ідентичність: особливості взаємозв'язку / О.Є. Блинова // Проблеми політичної психології – К. : Фенікс, 2014. – Вип. 1(15). – С. 238–246.
18. Титаренко Т.М. Психологічні практики конструювання життя в умовах постмодерної соціальності : [монографія] / Т.М. Титаренко, О.М. Кочубейник, К.О. Черемних. – К. : Міленіум, 2014. – 206 с.
19. Максименко С.Д. Генеза здійснення особистості / С.Д. Максименко. – К. : Вид-во ТОВ «КММ», 2006. – 240 с.
20. Bronfenbrenner U. The ecology of human development / U. Bronfenbrenner. – Cambridge, M. A. Harvard University Press, 1979.

УДК 81'233-053.4

РОЗПОВІДНЕ МОВЛЕННЯ ЯК ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ ФЕНОМЕН

Кролівець Ю.В., аспірант
кафедри психології і педагогіки дошкільної освіти
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

Стаття містить результати теоретичного вивчення мовленнєвого явища «розповідь» шляхом аналізу досліджень Т.В. Ахутіної, Л.С. Виготського, Д.Б. Ельконіна, З.М. Істоміної, К.В. Засипкіної, Л.О. Калмикової, М.М. Кольцової, Н.І. Лепської, А.О. Люблінської, І.Г. Овчинникової, А.О. Романової, С.Л. Рубінштейна, Н.М. Юр'євої та ін. Подано власне бачення означеного феномена; узагальнено істотні ознаки, що розкривають сутність і функціональне значення розповідного мовлення. Зазначено, що виокремлені ознаки розповіді можуть урахуватися під час розроблення програм психолінгвістичного розвитку дітей дошкільного віку.

Ключові слова: розповідь, ознаки розповіді, розповідне мовлення, текст, дискурс, наратив.

Статья содержит результаты теоретического изучения такого речевого явления, как рассказ, путем анализа исследований Т.В. Ахутиной, Л.С. Выготского, Д.Б. Эльконина, С.М. Истоминой, К.В. Засыпкиной, Л.А. Калмыковой, М.М. Кольцовой, Н.И. Лепской, А.А. Люблинской, И.Г. Овчинниковой, А.А. Романовой, С.Л. Рубинштейна, Н.М. Юрьевой и др. Представлено свое видение указанного феномена; обобщены существенные признаки, раскрывающие сущность и функциональное значение повествовательной речи. Отмечается, что выделенные признаки рассказа могут учитываться при разработке программ психолингвистического развития детей дошкольного возраста.

Ключевые слова: рассказ, признаки рассказа, повествовательная речь, текст, дискурс, нарратив.

Krolivets Y.V. NARRATION AS A PSYCHOLINGUISTIC PHENOMENON

The article includes the results of theoretical study of speech phenomenon “narration” by analyzing the researches of T.V. Akhutina, L.S. Vyhotskyi, D.B. Elkonin, I.O. Zimniaya S.M. Istomina, K.V. Zasypkina, L.O. Kalmykova, M.M. Koltsova, O.O. Leontiev, N.I. Lepskaya, A.O. Lublinskaya, I.H. Ovchinnikova, A. O. Romanova, S.L. Rubinstein, N.M. Yuryeva and others; the definition of the phenomenon “narration” is clarified, its characteristics are generalized. Distinguished features of the narration can be taken into account in the programming programs of psycholinguistic development of preschool children.

Key words: narration, features of the narration, narrative speech, text, discourse, narrative.

Постановка проблеми. Розповідь суб'єкта мовлення – складний різновид монологічного мовлення. Вона як окремий феномен у психології почала вивча-

тись зовсім недавно. У вітчизняній науці ідеї, започатковані Л.С. Виготським, стали фундаментальною основою, на засадах якої почали досліджуватися психолінгвіс-

тичні аспекти розповіді. На сучасному етапі розвитку психології розповідь індивіда вивчається, виходячи з різних методологічних і теоретичних позицій: психологічної, психолінгвістичної, онтолінгвістичної, лінгводидактичної тощо. Проте в науці до цього часу не представлено загальноприйняте розуміння й визначення поняття «розповідь», що свідчить лише про своєрідність походження відповідного йому мовленнєвого явища, суперечливість поглядів науковців на перебіг і функціонування цього типу мовлення. Тому виникає необхідність на дисциплінарному рівні систематизувати різноманіття наукових уявлень дослідників у цій галузі з подальшою прикладною метою – ефективно вивчення стану та рівнів розвиненості розповідного мовлення дітей дошкільного віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розповідне мовлення є предметом дослідження багатьох науковців, а саме: психологів (Д.Ф. Баєв, Д.Б. Ельконін, З.М. Істоміна, М.М. Кольцова, А.О. Люблінська, А.М. Леушина, С.Л. Рубінштейн, І.О. Синиця, Ф.О. Сохін та ін.), психолінгвістів (Т.В. Ахутіна, К.В. Засипкіна, Л.О. Калмикова, Н.І. Лепська, О.Р. Лурія, В.Н. Овчинніков, А.О. Романова й ін.), онтолінгвістів (А.І. Лаврентьева, І.Г. Овчиннікова, Н.М. Юр'єва та ін.), лінгводидактів (А.М. Богуш, Л.І. Величко, Н.В. Гавриш, К.Л. Крутій, Т.О. Ладижинська, О.М. Лещенко й ін.). Увага психологів і психолінгвістів акцентована на вивченні таких особливостей досліджуваного феномена: психологічні механізми та закономірності розвитку розповідного мовлення, нейрофізіологічні й психологічні аспекти утворення розповіді, структурна організація (фази породження), ознаки та функції розповіді, форми її перебігу й функціонування, лексико-граматичне оформлення.

Постановка завдання. Метою статті є узагальнення уявлень про розповідь на основі вивчення й аналізу психологічної та психолінгвістичної літератури, виокремлення істотних ознак розповіді особистості мовця, презентація власного бачення цього феномена.

Виклад основного матеріалу дослідження. М.М. Кольцова, Л.О. Калмикова досліджують феномен процесуальності розповіді як мовленнєву діяльність і мовленнєву активність, функціонування їх у процесі виконання дитиною, відповідно, свідомих і підсвідомих мовних дій та операцій [13]. За Л.О. Калмиковою, розповідь – це «зв'язний, послідовний, логічний виклад певних подій, що розгортаються в часі» [12, с. 291]. М.М. Кольцова зазначає, що

це один із важливих виявів розвитку мисленнєво-мовленнєвої діяльності дитини, оскільки в розповіді формується здатність до словесного мислення та її зв'язного вираження [16, с. 106].

Інші науковці вивчають розповідь індивіда лише як один зі складників ситуативного й контекстного мовлення [10; 22; 24; 29; 31; 34]. Досліджуваний феномен розглядається вченими як форма, в якій спочатку починає функціонувати ситуативне мовлення, а надалі в процесі його поступового розвитку відбувається первинне засвоєння контекстного мовлення.

І.Г. Овчиннікова досліджує розповідь як категорію таксису – реалізацію в мовленнєвому висловлюванні співвідношень двох чи кількох подій незалежно від моменту мовлення [26, с. 104]. Дослідниця з опорою на погляди О.Р. Лурія зазначає, що таксису притаманна синтагматична спрямованість, яка розкриває взаємопов'язаність дієслівних форм один із одним у межах висловлювання, тобто співвідношення всіх дій у поліпредикативному комплексі [26, с. 104].

Деякі вчені розглядають номінацію «розповідь» у синонімічній єдності з назвою «нарратив». Термін «нарратив» походить від латинського слова «narrare», яке означає «розповідати, детально описувати, перераховувати» [37, с. 83]. У літературній традиції нарратив трактується як історія, яка відтворюється в письмовій та усній формах послідовно до вигаданих чи не вигаданих подій [37, с. 83]. Н.В. Чепелева визначає нарратив «як замкнену завершену структуру, що включає такі характеристики, як послідовність і завершеність дій, події, що змінюють одна одну й розміщені в хронологічному або ж іншому, підпорядкованому якійсь єдиній логіці, порядку, оцінки найбільш важливих подій, афективно ставлення до них оповідача» [33, с. 53].

За Т.А. ван Дейком, розповідь розглядається як текст, який презентує стан справ у ситуативній моделі, тобто моделі, що відображає події та дії оповідача [2, с. 180]. Учений зазначає, що всі розповіді складаються з фону й епізоду. У свою чергу, епізод містить деяку зав'язку та розв'язку [33, с. 53].

Останні десятиліття дослідники вважають розповідь суб'єкта мовлення специфічною дискурсивною формою [6; 34]. Дискурс, на думку Ю.Є. Прохорова, – це екстравертивна фігура комунікації [27], зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними факторами, текст, узятий у подієвому аспекті [7].

Н.М. Юр'єва слідом за К.Ф. Седовим [30] розглядає розповідне мовлення

як дискурсивну діяльність, яка передбачає наявність у мовної особистості усвідомлених умінь і навичок породження цілісних мовленнєвих творів [37]. Вона зазначає, що розповідь є одним із основних інструментів соціальної взаємодії та комунікації, що дає людині змогу обмінюватися своїм досвідом і знаннями, емоціями й цінностями з іншими людьми, водночас є результатом мовленнєво-мисленнєвої діяльності мовця [36, с. 100]. У процесі розповідання реалізується особлива внутрішня потреба індивіда «бути зрозумілим для інших» через повідомлення інформації про події та своє ставлення до цих подій іншим членам колективу або групи [36, с. 100]. На думку Н.М. Юр'євої, в утворенні розповідного дискурсу беруть участь два аспекти, які взаємодіють між собою, – когнітивний і комунікативний, у кожний із яких входять внутрішні психолінгвістичні процеси [37, с. 89].

Розповідь як один із аспектів комунікації розглядає також і Н.І. Лепська, виділяючи такі аспекти: предметно-змістовий, фатичний, емоційний, які утворюють ієрархічну структуру розповідного мовлення. Головна роль належить предметно-змістовому аспекту, тобто повідомленню. В акті комунікації можуть брати участь усі три аспекти, проте один виконує домінуючу роль [21, с. 7]. Емоційний аспект виражений жестами й мімікою, паралінгвістичними засобами й наявний у повідомленні як підтекст, який його супроводжує. Фатичний аспект комунікації виникає «як вираження імпульсивного бажання спілкування», пізніше є повідомленням про намір вступити в контакт. Предметно-змістовий аспект є найбільш складним аспектом комунікації, який має власну структуру [21, с. 8].

Т.В. Ахутіна та її учні, вивчаючи мовлення дітей з відносною слабкістю функцій лівої й правої півкулі, розглядають розповідь як зв'язне монологічне висловлювання, що сприяє засвоєнню смислового (прагматичного) аспекту мовлення [1].

Теоретичний аналіз окремих положень науковців про розповідне мовлення дає підстави виокремити істотні ознаки розповіді особистості як процесуальності мовлення:

1. *Цілеспрямованість* є одною з основних ознак розповіді мовця, оскільки вона викликана мотивом, має задум і мету [14].

2. *Динамічність* – рух мовленнєвих елементів у процесі передачі подій у часовому просторі, що викликаний динамічним аспектом думки [3].

3. *Цілісність* – це смислова єдність висловлювання [8; 19; 23], відповідність мі-

кротем загальній темі розповіді [20]. Крім змісту розповіді, цілісність орієнтована на смисл, якого набуває розповідь, завдяки існуванню ситуації [25]. Під час породження розповіді цілісність висловлювання забезпечується загальним замислом [8] і внутрішньою програмою мовленнєвої дії [19].

4. *Зв'язність* – лінійно, семантично, синтагматично (граматично, синтаксично) та інтонаційно зумовлений взаємозв'язок між елементами розповіді [29]. Тематична й структурна взаємодія розповіді індивіда забезпечується смисловим узгодженням між собою частин і речень [18]. Засобами зв'язку між реченнями є ті засоби, які використовуються в межах окремого речення: сполучники, займенникові прислівники, займенники, послідовність часів, порядок слів, семантичні повтори (синоніми, однокореневі слова, перифрази) тощо [29, с. 20]; засобами зв'язку в тексті-розповіді є когезія – «особливий вид зв'язку, який забезпечує континуум, тобто логічну послідовність (темпоральну, просторову), взаємозв'язок окремих повідомлень, фактів, дій» [38].

Категорії тексту, які виділені І.Р. Гальперінім, а саме: континуум, когезію, інтеграцію, автосемантию, сентенції, ретроспекцію, проспекцію – зараховуємо до категорії розповіді. Категорії континууму, когезії, а також членування розповіді взаємопов'язані й доповнюють одне одного [4, с. 87]. Отже, категорія «континуум» становить певну послідовність фактів, подій, які розгортаються в часі й просторі, при цьому розгортання подій відбувається неоднаково в різних типах розповіді. Основною умовою континууму є «неперервність» [4, с. 88]. Континуум у розповіді поділяється на окремі епізоди, проте наявність категорії когезії дає сприймати всю розповідь як процес [4, с. 89]. Когезія поділяється на граматичну, семантичну, лексичну [4, с. 125]. Наступними категоріями розповіді особистості мовця є такі: а) інтеграція, тобто об'єднання всіх частин висловлювання для досягнення цілісності, б) автосемантия – форма залежності й відносної незалежності відрізків розповіді щодо змісту всієї розповіді чи її частини [4, с. 98]. Самостійністю в розповіді володіють сентенції – «такі речення всередині висловлювання, які, перериваючи послідовність викладення фактів, подій, описів, являють собою деякі узагальнення (деколи віддалені), що пов'язані із цими фактами, подіями, описами» [4, с. 99]. Ретроспекція як категорія презентує розповідь з огляду на минуле, теперішнє та за певних умов майбутнє. Вона забезпечує процес інтеграції, більш глибокого розуміння взаємозалежних ча-

стин розповіді. Проспекція (проекування майбутніх подій), на думку І.Р. Гальперіна, рідко викликана самим ходом сюжетного розгортання [4].

Показником зв'язності мовлення, зокрема такого його типу, як розповідь, за дослідженнями Г.Л. Сперанської та І.А. Леднік, є не стільки послідовність логічно пов'язаних між собою речень, скільки відтворення в мовленні цілісності образу ситуації в необхідних для цих умов спілкування смислових зв'язках [30, с. 11]. Зв'язне мовлення визначається як єдине смислове та структурне ціле, що відбиває всі істотні сторони свого предметного змісту [3; 8; 9; 18].

5. *Мимовільність/довільність.* Мимовільність – здатність спонтанно висловитися про певні події, дії в часовій послідовності під впливом ситуації, яка спонукала здійснювати мовленнєві операції [11]. Довільність – здатність за вибором у результаті орієнтування в ситуації спілкування здійснити або не здійснити мовленнєву дію [14].

6. *Структурне оформлення розповіді.* Усі комунікативні одиниці, зокрема розповідь, «мають моделі, схеми, типізовані способи побудови», які становлять її композицію [15]. На думку Дж. Мендлера та М. Гудмана, кожна людина володіє знанням про структуру розповіді, яка складається з експозиції, зав'язки, розвитку дій, кульмінації, розв'язки [32]. Структура розповіді вимагає чіткої наступності, не допускає перестановки в часі (початок події, її розвиток і кінець) [12]. Ця структура розповіді використовується в процесах породження мовлення та розумінні повідомлень. А.С. Штерн виділяє загальну структуру висловлювання, яка складається з експозиції (зав'язки), тіла (основної частини) і постпозиції (закінчення) [35].

7. *Обсяг* як ознака розповіді розглядається не лише з позиції загальної кількості слів і речень у висловлюванні, а й із позиції інформаційної всеохоплюваності, змістової повноти й точності повідомлення [28].

8. *Наявність ситуації.* В.Г. Гак, досліджуючи відношення значення висловлювання й ситуації, зазначає, що будь-яке речення в мовленні виступає як складне найменування певного відрізка ситуації [5]. Ситуація структурна, й речення або висловлювання також структурні. Наявність адекватного відображення структури ситуації в структурі речення визначає те, що висловлювання – знак ситуації [5].

9. *Суб'єктність.* У процесі породження розповіді особистість постає зі своєю системою цінностей, з індивідуальними динамічними смисловими структурами, зокрема особистісним смислом, смисловою установкою,

мотивом, смисловим конструктором, особистісними цінностями, уявленнями, знаннями тощо. Означені характеристики передбачають утворення індивідуальної смислової організації, яка впливає на темо-рематичне формування речень, структурне та лексико-граматичне оформлення розповіді [20].

Ураховуючи результати теоретичного аналізу розповіді як психолінгвістичного феномена та її ознак, беремо за основу емпіричного дослідження інтегроване уявлення про цей функціонально-смисловий тип мовлення, що представлено в такому формулюванні:

Розповідь – це:

- мовленнєво-мисленнєвий процес формування, формулювання й експлікації смислів;

- мовленнєва діяльність – мотивована, цілеспрямована, програмована, довільна, навмисна, усвідомлена мовленнєва активність;

- монологічне висловлювання, яке відрізняється від діалогічних форм взаємодії такими ознаками, як дотримання загального задуму, контекстність, довільність, організованість, п'ятикомпонентність структури, цілісність тощо;

- функціонально-смисловий тип монологічного мовлення, відмінність якого від інших функціонально-смислових типів полягає в тому, що в ньому певні події й ситуації, які відбуваються в навколишній дійсності, передаються в часовій і логічній послідовності, використовуються притаманні тільки йому (типу) мовні засоби;

- текст, який має чітко визначену структуру (експозиція – зав'язка – розвиток подій – кульмінація – розв'язка), притаманну лише розповіді;

- дискурс – зовнішньо-мовленнєвий компонент цілісного мовленнєво-мисленнєвого процесу;

- наратив – історія, яка відтворюється в усній формі з урахуванням послідовності подій у часі.

Висновки з проведеного дослідження. Аналіз наукових праць дослідників (Т.В. Ахутіна, Л.С. Виготський, Д.Б. Ельконін, І.О. Зимня, М.І. Жинкін, З.М. Істоміна, Л.О. Калмикова, М.М. Кольцова, О.О. Леонтєв, О.Р. Лурія, Н.І. Лепська, А.О. Люблінська, І.Г. Овчиннікова, С.Л. Рубінштейн, Ф.О. Сохін, Н.М. Юр'єва та ін.), які описують феномен розповіді в різноманітних варіаціях його походження та функціонування, дає підстави зробити висновок, що розповідь – багатовекторне, багатовимірне явище, складна інтелектуальна мовленнєво-мисленнєва діяльність, що має зовнішні й внутрішні сторони; дискурсивний процес відтворення в монологічному висловлюван-

ні сприйнятих реалій навколишнього в часовій, логічній і зумовленій ними структурній послідовності.

Істотні ознаки розповіді: цілеспрямованість, динамічність, цілісність, зв'язність, мимовільність/довільність, структурне оформлення розповіді, обсяг розповіді, наявність ситуації, суб'єктність – якісно розкривають сутність цього мовленнєвого феномена, дають підстави з'ясувати можливості багатогранності його вивчення, зокрема, в дітей у процесі розвитку їхнього розповідного мовлення й становлення мовленнєвої особистості дошкільника. Вони є основними компонентами, які можуть стати критеріальними показниками виявлення психологічних особливостей стану та рівнів розвитку розповідного мовлення в дітей дошкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ахутина Т.В. Как дети 5–7 лет передают смысл картинки: нейролингвистическое исследование / Т.В. Ахутина, К.В. Засыпкина, А.А. Романова // Психолінгвістика : зб. наук. праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – Переяслав-Хмельницький : ПП «СКД», 2009. – Вип. 4. – С. 10–20.
2. Дейк ван Т.А. Язык. Познание. Коммуникация / Т.А. ван Дейк ; пер. с англ. ; сост. В.В. Петрова ; под ред. В.И. Герасимова ; вступ. ст. Ю.Н. Караулова и В.В. Петрова. – М. : Прогрес, 1989. – 312 с.
3. Выготский Л.С. Мышление и речь. Избранные психологические исследования / Л.С. Выготский. – М. : Педагогика, 1956. – 519 с.
4. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования / И.Р. Гальперин. – М. : КомКнига, 2007. – 144 с.
5. Гак В.Г. К проблеме соотношения между структурой высказывания и структурой ситуации / В.Г. Гак // Психологические и психолингвистические проблемы владения и овладения языком. – М., 1970.
6. Горелов И.Н. Основы психолингвистики : [учебное пособие] / И.Н. Горелов, К.Ф. Седов. – 3-е издание, переработанное и дополненное. – М. : Лабиринт, 2001. – 304 с.
7. Детская речь: словарь лингвистических терминов / сост. С.Н. Цейтлин, М.В. Русанова ; Рос. гос. пед. ун-т им. А.И. Герцена. – СПб. : Образование, 1993. – 16 с.
8. Жинкин Н.И. Психолингвистика: Избранные труды / Н.И. Жинкин ; составление и предисловие К.Ф. Седова. – М. : Лабиринт, 2009. – 288 с.
9. Зимняя И.А. Педагогическая психология / И.А. Зимняя. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1997. – 480 с.
10. Истомина З.М. Влияние словесного образца и наглядного материала на развитие речи ребенка-дошкольника / З.М. Истомина // Известия АПН РСФСР. – 1956. – Вип. 81. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http://psychlib.ru/mgppu/Edp-2007/Edp-001.htm#\\$\\$f153](http://psychlib.ru/mgppu/Edp-2007/Edp-001.htm#$$f153).
11. Калмикова Л.О. Формування у дітей старшого дошкільного віку мовленнєвої діяльності: діагностико-розвивальний комплекс : [навч.-метод. посіб.] / Л.О. Калмикова. – К. : Видавничий дім «Слово», 2016. – 384 с.
12. Калмикова Л.О. Перспективність і наступність в навчанні мови й розвитку мовлення дітей дошкільного і молодшого шкільного віку: психолінгвістичний і лінгвометодичний виміри : [нав.-метод. пос.] / Л.О. Калмикова. – К. : Видавничий дім «Слово», 2017. – 448 с.
13. Калмикова Л.О. Психологія формування мовленнєвої діяльності у дітей дошкільного віку : [монографія] / Л.О. Калмикова. – К. : Фенікс, 2008. – 497 с.
14. Калмикова Л.О. Психологія розвитку мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку : дис. ... докт. психол. наук : спец. 19.00.07 / Л.О. Калмикова ; НАПН України, Ін-т психології ім. Г.С. Костюка. – К., 2011. – 462 с.
15. Киселева Л.А. Вопросы теории речевого воздействия / Л.А. Киселева. – Ленинград : Издательство ЛГУ, 1978. – 160 с.
16. Кольцова М.М. Ребенок учится говорить / М.М. Кольцова. – М. : Педагогика, 1979. – 267 с.
17. Лаврентьева А.И. Влияние коммуникативных факторов на функционирование лексических единиц в речевой деятельности детей / А.И. Лаврентьева // Возрастное коммуникативное поведение : сборник научных трудов. – Воронеж : Истоки, 2003. – С. 164–169.
18. Ладыженская Т.А. Об изучении связной речи детей, поступающих в школу / Т.А. Ладыженская // Характеристика связной речи детей 6–7 лет : сборник научных трудов / под ред. Т.А. Ладыженской. – М. : Педагогика, 1979. – С. 6–29.
19. Леонтьев А.А. Признаки связности и цельности текста / А.А. Леонтьев // Лингвистика текста : сборник научных трудов МГПИИЯ. – Вип. 103. – М., 1976. – С. 60–70.
20. Леонтьев Д.А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности / Д.А. Леонтьев. – 2-е издание, исправленное. – М. : Смысл, 2003. – 487 с.
21. Лепская Н.И. Язык ребёнка: онтогенез речевой коммуникации / Н.И. Лепская. – М. : МГУ им. М.В. Ломоносова. Филолог. фак., 1997. – 151 с.
22. Леушина А.М. Развитие связной речи у дошкольников / А.М. Леушина // Ученые записки ЛГПИ им. А.И. Герцена. – 1941. – Т. 30. – С. 27–71.
23. Лурия А.Р. Язык и сознание / А.Р. Лурия ; под ред. Е.Д. Хомской. – Ростов н/Д. : Феникс, 1998. – 416 с.
24. Люблинская А.А. Детская психология : [учебное пособие для студентов педагогических институтов] / А.А. Люблинская. – М. : Просвещение, 1971. – 415 с.
25. Мурзин Л.Н. Текст и его восприятие / Л.Н. Мурзин, А.С. Штерн. – Свердловск : Урал. ун-та. 1991. – 171 с.
26. Овчинникова И.Г. Способы выражения таксисной семантики в повествованиях шестилетних детей / И.Г. Овчинникова // Онтолингвистика: Некоторые итоги и перспективы : материалы научной конференции (СПб., 27–29 марта 2006 г., к пятидесятилетию кафедры детской речи РГПУ им. А.И. Герцена) / редколл.: С.Н. Цейтлин (отв. ред.), Т.А. Крулякова, М.Б. Елисеева. – СПб. : Санкт-Петербургский институт раннего вмешательства, 2006. – С. 104–110.
27. Прохоров Ю.Е. Действительность. Текст. Дискурс : [учебное пособие] / Ю.Е. Прохоров. – 2-е издание, исправленное. – М. : Флинта : Наука, 2006. – 224 с.

28. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку : [монографія] / [Л.О. Калмикова, Н.В. Харченко, С.Д. Дем'яненко, Л.А. Порядченко]. – К. : ПП Медведєв, 2007. – 304 с.

29. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии (изд. 2-е, 1946 г.) / С.Л. Рубинштейн. – СПб. : Питер, 2002. – 720 с.

30. Седов К.Ф. Дискурс и личность: эволюция коммуникативной компетенции / К.Ф. Седов. – М. : Лабиринт, 2004. – 320 с.

31. Сперанская Г.Л. Развитие речи дошкольников с использованием сюжетной видеозаписи : [методическое пособие] / Г.Л. Сперанская, И.А. Ледник. – СПб. : Речь, 2007. – 208 с.

32. Уланович О.И. Психолінгвістика : [учебное пособие] / О.И. Уланович. – Минск : Изд-во Гревцова, 2010. – 240 с.

33. Чепелева Н.В. Проблеми психологічної герменевтики : [монографія] / Н.В. Чепелева. – К. : Міленіум, 2004. – 273 с.

34. Эльконин Д.Б. Детская психология : [учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений] / Д.Б. Эльконин ; ред.-сост. Б.Д. Эльконин. – 4-е издание, стереотипное. – М. : Издательский центр «Академия», 2007. – 384 с.

35. Штерн А.С. Перцептивный аспект речевой деятельности : [монографія] / А.С. Штерн. – СПб. : Издательство Санкт-Петербургского университета, 1992. – 236 с.

36. Юрьева Н.М. К проблеме становления повествования в детской речи / Н.М. Юрьева // Вопросы психолінгвістики. – М. : Московская международная академия, 2010. – С. 100–114.

37. Юрьева Н.М. Модель становления повествования на дошкольной ступени онтогенеза речи (к постановке вопроса) / Н.М. Юрьева // Проблемы экспериментальных исследований речи. – М., 2011. – С. 83–116.

38. Enkvist N.E. Text, Cohesion, and Coherence. Cohesion and Semantics. Publications of the Research Institute of the Abo Akademi Foundation, 1979.

УДК 159.923:159.9.07

СПРЯМОВАНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ТА ЇЇ ДІАГНОСТИКА

Кузнєцова О.В.,

доцент кафедри загальної та диференціальної психології

Південноукраїнський національний педагогічний університет

У роботі висвітлено теоретичні передумови та прикладні аспекти розроблення оригінальної психодіагностичної методики, призначеної для вимірювання ступеня розвитку інноваційності за різними векторами спрямованості. Надано теоретичне обґрунтування спрямованості інноваційності як предмету оцінювання, подано класифікацію її різновидів. Описано процедуру розроблення та апробації методики «Самооцінка спрямованості інноваційності», наведено результати перевірки її надійності, валідності й дискримінативності. Доведено, що створена методика відповідає психометричним вимогам і може бути рекомендована до використання як у наукових, так і в практичних цілях.

Ключові слова: інноваційність особистості, спрямованість інноваційності, інноваційна спрямованість, методики діагностики інноваційності, психометричні показники.

В работе рассматриваются теоретические предпосылки и прикладные аспекты разработки оригинальной психодиагностической методики, предназначенной для измерения степени развития инновационности по разным векторам направленности. Дано теоретическое обоснование направленности инновационности как предмета оценки, представлена классификация ее разновидностей. Описана процедура разработки и результаты апробации методики «Самооценка направленности инновационности», приведены результаты проверки ее надежности, валидности и дискриминативности. Доказано, что созданная методика соответствует психометрическим требованиям и может быть рекомендована для использования как в научных, так и в практических целях.

Ключевые слова: инновационность личности, направленность инновационности, инновационная направленность, методики диагностики инновационности, психометрические показатели.

Kuznietsova O.V. DIRECTIONALITY OF INNOVATIVENESS OF PERSONALITY AND ITS DIAGNOSIS

The paper covers the theoretical background and applied aspects of the development of the original psychodiagnostic technique, designed to measure the degree of innovativeness development by different vectors of orientation. The theoretical substantiation of the orientation of innovativeness as a subject of evaluation is given, classification of its varieties is presented. The procedure of designing and approbation of the method "Self-assessment of orientation of innovativeness" is described, results of its reliability, validity and discrimination capacity are presented. It is proved that the created technique meets the psychometric requirements and can be recommended for use both in scientific and practical purposes.

Key words: innovativeness, orientation of innovativeness, innovative orientation, methods of diagnostics of innovativeness, psychometric indices.